

ادبیات ایران

بقیه از صفحه ۱۷

امیر کبیر و بابیان

نقش امیر کبیر در برخورد با بابیان قابل تامل است. تمامی تلاش امیر کبیر در این ایام صرف آرام ساختن ایران و تحکیم حکومت ناصرالدینشاه و جامعه عمل پوشاندن به اندیشه هائی می شد که ذهن او را به خود مشغول کرده بود. امیر کبیر بابیان را که در روزگار او تبدیل به یک مرام فکری فعال در ایران شده و پیروان این مرام هر روز بیش از پیش از خود گذشتگی بیشتری از خود نشان می دادند مزاحم طرحهای خود برای پیشرفت ایرانی متمرکز می دانست. بابیان نیز امیر کبیر را مانع خود می دیدند. کشف یک توطئه برای قتل امیر کبیر و انتساب آن به بابیان و دستگیری و مجازات کسانی که در این کار دست داشتند موجب شد خشونت دولت ناصری بیشتر شود. نیروهای اعزامی در اکثر ولایات به قلع و قمع، دستگیری و مجازات بابیان پرداختند با این همه مقاومت بابیان در مازندران و زنجان بسیار زیاد بود. آنان علیرغم تلاش امیر کبیر و لشکر کشیهای بسیار، چندین بار سپاهیان دولتی را در مشهد، مازندران و زنجان شکست دادند. لشکر کشی میان دولت ناصری علیه بابیان با شدت تمام ادامه یافت و پس از هر پیروزی مغلوبین با خشونت و بیرحمی بسیار کشتار شدند، زنده آتش زدن، قطعه قطعه کردن با تبر، کشتن با چکش و میخ طویل و قطعه قطعه کردن، نمونه هائی از سرگذشت بابیان در این دوران است. در آخرین جنگها میان بابیان و دولت کار به فرستادن توپخانه و خمپاره و گسیل کردن سربازان ویژه - افواج خاصه - و سه هزار تن از جنگجویان شقاقی که در جنگیدن مهارت ویژه داشتند، کشید. در برخی از منابع از گسیل کردن نیروهای چند برابر این برای سرکوب بابیان یاد شده است. در گذر از ماجراهای خونین و خشن بسیار، با کشته شدن ملا محمد علی زنجانی رهبر شورش در زنجان، بابیان تسلیم شده و امان خواستند و شمار زیادی از آنان به قساوت بارترین اشکال، آماج کشتارهای جمعی شدند.

تیر باران باب

پس از این ماجراها امیر کبیر دانست که تا باب زنده است شورشها ادامه خواهد داشت. او دستور داد باب را از قلعه چهریق به تبریز آوردند و پس از مجلس مناظره ای بین او و ملایان

نامدار روزگار او را محکوم به مرگ کرده و در روز دوشنبه بیست و هفتم شعبان سال ۱۲۶۶ هجری مطابق با هشتم جولای ۱۸۵۰ میلادی در تبریز و در مقابل جمعیتی ده هزار نفره تیرباران کردند.

باب در هنگام تیرباران جوانی سی و یکساله بود. برای تیر باران او از فوج بهادران که از سربازان مسیحی تشکیل شده بود استفاده شد. در برخی از مآخذ «رگ تاک» تالیف دلارام مشهوری، به شلیک هفتصد و پنجاه گلوله به بدن باب یاد شده است و بدین ترتیب از جسم او چیزی جز پاره هائی از هم گسسته بر جای نماند. نفوذ باب در میان اقشار قابل توجهی از مردم این احتمال را به ذهن می آورد که سربازان مسلمان حاضر به تیر باران او نبوده اند.

اندکی در باره باب

در باره باب نویسندگان مختلف با اعتقادات مختلف نکات زیادی را در رد یا قبول باب عنوان نموده اند. آنچه که در یک بررسی فارغ از عناد و با تکیه بر اسناد و مدارک می توان گفت این است که باب در ابتدا خود را باب و رابط میان امام غایب و پیروان خود خواند و گفت که در ملاقاتی با امام دوازدهم از سوی او به باییت انتخاب شده است. بعدها، چهار سال بعد از دعوی باییت در هنگام انتقال از زندان باکو به تبریز در صفر سال هزار و دو سیست و شصت و چهار دعوی مهدویت - و به نوشته برخی مآخذ دعوی نبوت - نمود و اعلام کرد «من آنم که هزار سال است در انتظارش هستم».

باب در چهار چوب دوران خود، شخصی فاضل و با سواد بود، با عرفان آشنائی داشت، فلسفه یونان باستان را مطالعه کرده بود، در مکاتب مختلف گذشته ایران مانند اسماعیلیه، حروفیه، نقطویه و شیخیه بررسی نموده بود و زبان عربی را میدانست و کتابهای خود را در زندان به زبان پارسی و عربی تالیف کرد. کثرت تالیفات، زبان خاص او در نوشتن و استفاده از سمبلیها و استعاره ها، باعث شده بود که مخالفان او را به سخره بگیرند و زبان و نوشتار او را غیر قابل فهم بدانند. باب در این باره می گفت «تا کسی از من متولد نشود حرفهای مرا نخواهد فهمید».

تسهیل عبادات و فرائض، تحریم تعدد زوجات، منع تنبیهات بدنی و خشونت، تاکید در نظافت، توجه به مساله زنان از نکات مورد توجه در مکتب و تفکر باب است. باب علیرغم تبلیغات فراوانی که شده وابسته به هیچ دولت و

نیروی بیگانه نبود و تفکر و مکتب او منشعب و زائیده گوشه ای از فرهنگ و مذهبی بود که در درون مرزهای ایران ریشه داشت.

پس از قتل باب

پس از قتل باب اگر چه ضربه کمر شکن و بسیار سنگینی به بابیان وارد آمد ولی ماجرا خاتمه نیافت. پس از او در همان سال ۱۲۶۶ هجری، ۱۸۵۰ میلادی، یکی از پیروانش به نام سید یحیی فرزند سید جعفر دارابی در تبریز شورش کرد و حاکم شهر را مجبور به فرار نمود. با اعزام سپاهیان دولتی این شورش نیز سر کوب گردید.

منابع و مآخذ

- ۱- ابراهامز، جی. اچ. .... میانی و رشد جامعه شناسی، جلد اول، ترجمه حسن پویان
- ۱- ابن اسفندیار .... تاریخ طبرستان - این شهر آشوب .... مناقب
- ۲- اشعری، ابو منصور عبدالقاهر .... الفرق بین الفرق
- ۳- اصفهانی، ابوالفرج .... مقاتل الطالبیین
- ۴- آشتیانی، عباس اقبال .... خاندان نوبختی
- ۵- آل کاشف الغطا، محمد حسین .... این است آئین ما
- ۶- اشپولر، برتولد. .... تاریخ ایران در قرون نخستین اسلامی
- ۷- اقبال آشتیانی، عباس و پیر نیا، حسین .... تاریخ ایران از آغاز تا انقراض قاجاریه
- ۷- اقبال آشتیانی، عباس .... خاندان نوبختی
- ۸- اقبال آشتیانی، عباس .... روزنامه میرزا محمد کلانتر فارس
- ۱۱- آریانپور، جمشید. .... درباره ماهیت ادغام دین و سیاست
- ۳۴- استر آبادی، میرزا محمود .... جهاننگاشی نادری
- ۱۱- آصف، محمد هاشم .... رستم التواریخ
- ۱۲- اسلمنت، جی، ای. .... بها الله و عصر جدید ترجمه بشیر الهی، رحیمی، سلیمانی
- ۱۴- آیتی، عبدالحسین .... کشف الحیل (مجموعه سه جلدی)
- ۶- بهار، مهرداد. .... پژوهشی در اساطیر ایران
- ۷- بیهقی، ابوالفضل. .... تاریخ بیهقی (دوره سه جلدی)
- ۸- براون، ادوارد. .... تاریخ ادبی ایران جلد اول و دوم
- ۹- بیرونی، ابو ریحان. .... آثار الباقیه عن القرون الخالیه
- ۱۰- بشیری، سیاوش. .... شاهنشاهان ایران
- باستانی پاریزی، دکتر محمد ابراهیم .... سیاست و اقتصاد عصر صفوی

- ۱۲- بطروشفسکی، ای، پ. .... اسلام در ایران
- ۱۳- بطروشفسکی، ای، پ. .... نهضت سربداران خراسان
- ۱۴- پری، جان. .... کریم خان زند
- ۱۶- پور پنکابه. .... پیشروی اسلام، ترجمه رهیم اشه، نشریه دبیره شماره ۲ زمستان
- ۱۷- تفضلی، دکتر احمد. .... تاریخ ادبیات ایران پیش از اسلام
- ۱۸- حقیقت، عبدالرفیع. .... تاریخ نهضت های مذهبی ایران (جلد اول)
- ۱۹- حقیقت، عبدالرفیع. .... تاریخ نهضت های ملی ایران
- ۱۹- دهخدا، محمد حسین. .... فرهنگ دهخدا
- ۲۰- راوندی، مرتضی. .... تاریخ تحولات اجتماعی (مجموعه سه جلدی)
- ۲۱- راوندی مرتضی. .... تاریخ اجتماعی ایران (مجموعه کامل)
- ۲۲- رضائی، احمد. .... راه حسین
- ۲۳- رضا، دکتر عنایت الله. .... ایران و ترکان در روزگار ساسانیان
- رازی، دکتر عبدالله. .... تاریخ کامل ایران
- رضا قلی، علی. .... جامعه شناسی نخبه کشی
- ۲۴- زرین کوب، دکتر عبدالحسین. .... دو قرن سکوت
- ۲۵- زرین کوب، دکتر عبدالحسین. .... روزگاران (دوره سه جلدی)
- ۲۶- زرین کوب، دکتر عبدالحسین. .... زندگانه و زندگه
- ۲۷- زرین کوب، دکتر عبدالحسین. .... تاریخ ایران بعد از اسلام
- ۲۹- زیدان، جرجی. .... تاریخ تمدن اسلامی (دوره پنج جلدی) ترجمه علی جواهر کلام
- ۳۰- سپهر، لسان الملک. .... ناسخ التواریخ قاجاریه
- ۳۰- شفا، شجاع الدین. .... پاسخ به پرسش های هزار ساله
- ۳۱- شفا، شجاع الدین. .... در پیکار با اهریمن
- ۳۲- شفا، شجاع الدین. .... تولدی دیگر
- ۴۰- شعبانی، دکتر رضا. .... تاریخ اجتماعی ایران در عصر افشاریه (جلد اول)
- صفا، دکتر ذبیح الله. .... خلاصه تاریخ اجتماعی و فرهنگی ایران از آغاز تا عهد صفوی
- صفا، دکتر ذبیح الله. .... حماسه سرائی در ایران
- صفا، دکتر ذبیح الله. .... دور نمائی از فرهنگ ایرانی و اثر جهانی آن
- صفا، دکتر ذبیح الله. .... تاریخ ادبیات در ایران (دوره کامل)
- صالحی نجف آبادی. .... شهید جاوید

بقیه در صفحه ۱۹